

Pesten, een nev

Van 22 februari tot 1 maart 2019 is de Vlaamse Week tegen Pesten weer in het land. De 'Move tegen Pesten', het programma 'STIP-IT', het Antipefestival en het uitreiken van de 'Pesten, dat kan niet'-prijs. Het zijn enkele van de vele acties van het Vlaams Netwerk Kies Kleur Tegen Pesten (en partners) in hun strijd voor een pestvrije omgeving voor kinderen en jongeren.

Nee! tegen pesten

De jaarlijkse acties van de Week tegen Pesten tonen dat pesten nog steeds hardnekkig blijft bestaan. En bij elke #stipit, getuigenis en move tegen pesten, is iedereen er telkens van overtuigd: "Pesten, dat kan niet!". De laatste jaren beweegt er daarom veel in het onderwijsveld. Op alle niveaus wil men het welbevinden van leerlingen bevorderen, peestsituaties voorkomen en als ze toch opduiken, aanpakken. Scholen introduceren programma's om pesten een halt toe te roepen. Met het project 'De Conflixers' informeert en inspireert de Vlaamse Scholierenkoepel leerlingen die op hun eigen school andere leerlingen ondersteunen waar nodig. Binnen de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) werd een overlegplatform opgericht waar onderwijspartners, gesteund door experts, bouwen aan een gezamenlijke visie over pesten en welbevinden op school. En recent werd ook regelgeving goedgekeurd die van scholen vraagt dat ze een kwaliteitsvol beleid ter bevordering van welbevinden voeren (onder andere het decreet leerlingenbegeleiding en het referentiekader voor onderwijskwaliteit).

Ondanks deze positieve tendensen merken we dat het aantal (cyber) peestsituaties in Vlaanderen relatief stabiel blijft. Dat betekent dat ze niet toenemen, maar ook niet afnemen. Tegelijk wordt het fenomeen pesten complexer. Cyberpesten is hiervan een voorbeeld: het kan anoniem, heeft een breder bereik dan het klassieke pesten, verspreidt zich sneller en is overal aanwezig.

Antipeprogramma's

Ondanks de vele inspanningen die al werden en worden gedaan, moeten we dus blijven inzetten op het welbevinden van leerlingen. We moeten blijven inzetten op pesten. Maar hoe dan? Voor sommige scholen is een antipeprogramma een mogelijk antwoord. Maar hoe kies je als school uit het rijke aanbod? En staat zo'n programma garant voor succes?

Onze noorderburen stelden zich dezelfde vragen. Want naar aanleiding van enkele pestincidenten werd in 2014 beslist dat elke school een antipeprogramma moest hebben dat 'bewezen effectief' was. Zo'n programma moest dus gebaseerd zijn op wetenschappelijke inzichten en bovendien ook écht blijken te werken in scholen.

Maar hoe ken je een label als 'bewezen effectief' toe aan een antipeprogramma? Om dat te achterhalen, werd het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) ingeschakeld. De nieuw opgerichte Commissie Antipeprogramma's beoordeelde de 61 ingezonden antipeprogramma's op basis van criteria als: het programma moet theoretisch en empirisch goed onderbouwd zijn en er zijn duidelijk omschreven randvoorwaarden (bv. een gedetailleerde handleiding, kostprijs, nodige competenties). Uiteindelijk slaagden slechts drie programma's voor de test en werden als 'bewezen effectief' bestempeld. 10 andere programma's kregen het oordeel 'veelbelovend' omdat de empirische evidentie (effectmeting) ontbrak. Uiteraard kunnen scholen deze anti-

peestprogramma's niet blindelings toepassen. Want door de lokale schoolcontext en de aan- of afwezigheid van randvoorwaarden kunnen de gehoopte resultaten uitblijven.

Uit het recente rapport (2018) van de Commissie Antipeprogramma's blijkt dat het NJi kritisch kijkt naar antipeprogramma's. Naast de vele en strikte criteria waaraan de programma's onderworpen werden, heeft het NJi ook een duidelijke visie op het gebruik van deze programma's. Het NJi concludeert dat scholen niet te snel moeten inzetten op dergelijke programma's, maar eerst naar de eigen dagdagelijkse praktijk dienen te kijken. De school moet een veilige en zorgzame leeromgeving zijn voor leerlingen én personeelsleden.

Schoolteams moeten de signalen van pesten leren opmerken en er dan ook adequaat op reageren. Verstaat iedereen wel hetzelfde onder pesten, plagen en ruzie maken? Wat kan en wat kan niet door de beugel? Pesten voorkomen, tijdig signaleren en aanpakken moet een zaak van het volledige schoolteam zijn. Daarom moeten de visie, het beleid en de maatregelen participatief tot stand komen.

Als dat allemaal helder is, kan een antipeprotocol uitgewerkt en nageleefd worden. Voor het NJi geeft dit schoolteams, leerlingen en ouders houvast in de preventie en aanpak van pesten.

Pas als blijkt dat dit alles niet volstaat om pesten een halt toe te roepen, kan beroep gedaan worden op een antipeprogramma. Op de website van NJi kun je grasduinen tussen de verschillende antipeprogramma's.

Ja! voor welbevinden

Het volgen van een antipeprogramma garandeert dus niet het einde van peestsituaties. Net zoals het NJi blijft ook de Vlor erop hame-

Neverending story?

ren dat de problematiek van pesten best wordt gekaderd binnen het streven naar welbevinden. In het recente advies over welbevinden en de preventie van pesten op school stelt de Vlor het zo:

“Welbevinden en preventie van pesten zijn nauw met elkaar verweven.

Werken aan welbevinden is een logische ingang om pesten te voorkomen. Anderzijds heeft pesten ongetwijfeld een impact op het welbevinden op school. Voor de Vlor staat welbevinden niet haaks op presteren. Welbevinden mag niet begrepen worden als ‘de lat lager leggen’. Ambitieuze doelen realiseren veronderstelt dat leerlingen evolueren in een klimaat dat leren mogelijk maakt en stimuleert. Om de prestaties en het excelleren van jongeren te bevorderen, moet onderwijs net meer inzetten op welbevinden.”

Werken aan welbevinden is dus een serieuze zaak. Ook huidige beleidskaders, zoals het decreet leerlingenbegeleiding en het Referentie-

kader voor Onderwijskwaliteit, erkennen dit en vragen scholen om hier sterk op in te zetten.

Niet voor watjes

Scholen die willen gaan voor welbevinden en het voorkomen en aanpakken van pesten, doen dat dus het beste via een breed schoolbeleid. Ze werken met alle betrokkenen (onderwijspersoneelsleden, leerlingen, ouders) aan een verbindend schoolklimaat waar iedereen zich betrokken en gehoord voelt. Klinkt dit wat wollig? Dat kan. Maar wie écht wil inzetten op welbevinden en de preventie en aanpak van pesten, weet dat dit niet voor watjes is. De Vlaamse Week tegen Pesten is een belangrijk initiatief om het thema in de kijker te zetten. Maar het is onvoldoende om slechts tijdens deze ene week aandacht te hebben voor de pestproblematiek. Werken aan het welbevinden van leerlingen en personeelsleden is een continue opdracht

waar dagelijks op ingezet moet worden. En als pesten zich voordoet moet er gepast op gereageerd worden zodat het kan stoppen. Geef het pestverhaal dus een einde, maar laat welbevinden een neverending story worden. Nee! tegen pesten. Ja! voor welbevinden. ■

-
1. www.kieskleurtegenpesten.be
 2. Vlaamse Onderwijsraad: Advies over welbevinden en preventie van pesten op school (20 december 2018) en Advies over de preventie en aanpak van pesten op school (22 januari 2015) (www.vlor.be/adviezen)
 3. www.nji.nl/antipestprogramma

Scholen die gaan voor welbevinden en het voorkomen en aanpakken van pesten, doen dat het beste door met onderwijspersoneel, leerlingen en ouders aan een verbindend schoolklimaat te werken.